

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PÁTÁ SEKCE

VĚC X proti ČESKÉ REPUBLICE

(stížnost č. 64886/19)

ROZSUDEK

Článek 8 • rodinný život • pozitivní závazky • výkon rozsudku o navracení dítěte
stěžovatelky do Spojených států amerických na základě Haagské úmluvy •
posouzení vnitrostátních soudů v souladu s procesními požadavky plynoucími
z článku 8

ŠTRASBURK

12. května 2022

*Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v čl. 44 odst. 2
Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.*

*Rozsudek je v autentickém anglickém znění publikován na internetových stránkách
Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int).
Pořízený úřední překlad do českého jazyka není
autentickým zněním rozsudku.*

Ve věci X proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení:

Síofra O’Leary, *předsedkyně*,

Mārtiņš Mits,

Stéphanie Mourou-Vikström,

Lətif Hüseyinov,

Ivana Jelić,

Arnfinn Bårdsen,

Kateřina Šimáčková, *soudci*,

a Martina Keller, *zástupkyně tajemníka sekce*,

s přihlédnutím:

ke stížnosti (č. 64886/19) směřující proti České republice, kterou dne 12. prosince 2019 podala k Soudu X, občanka České republiky („stěžovatelka“) podle článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“),

k rozhodnutí uvědomit o stížnostní námitce týkající se práva stěžovatelky na respektování jejího rodinného života vládu České republiky („vláda“) a zbývající část stížnosti prohlásit za nepřijatelnou,

k rozhodnutí projednat stížnost přednostně (článek 41 jednacího řádu Soudu),

k rozhodnutí nezveřejňovat jméno stěžovatelky (čl. 47 odst. 4 jednacího řádu Soudu),

ke stanoviskům účastníků řízení,

po poradě konané dne 5. dubna 2022,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

ÚVOD

1. Projednávaná věc se týká zejména tvrzeného porušení práva stěžovatelky na respektování jejího rodinného života podle článku 8 Úmluvy, jehož se měly dopustit soudy České republiky výkonem svého rozhodnutí o navrácení dítěte stěžovatelky do Spojených států amerických na základě Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

SKUTKOVÝ STAV

2. Stěžovatelka se narodila v roce 1980 a jako místo svého pobytu uvádí Českou republiku. Ze skutkových okolností případu vyplývá, že v současné době žije ve Spojených státech amerických. Zastupuje ji M. Vilímková, advokátka působící v Praze.

3. Vládu zastupuje její zmocněnec V. A. Schorm z Ministerstva spravedlnosti.

4. Skutkový stav věci vylíčený účastníky řízení lze shrnout následovně.

5. Stěžovatelka se v roce 2007 ve Spojených státech amerických provdala za amerického občana a v roce 2014 se jím tam narodila dcera. V důsledku uzavření manželství stěžovatelka získala americké občanství. Stěžovatelka i její dcera mají v současné době dvojí občanství.

6. Stěžovatelka uvádí, že byla jedinou osobou, která o dítě pečovala a zajišťovala rodině obživu. V listopadu 2014 ji otec dítěte, který byl v té době nezaměstnaný, fyzicky napadl, načež byl zatčen a byl mu uložen zákaz přiblížení ke stěžovateli i dítěti; trestní stíhání však proti němu nebylo zahájeno, neboť stěžovatelka proti němu odmítla vypovídat.

7. Ze spisu vyplývá, že v březnu 2015 soud v USA schválil dohodu rodičů, podle níž bylo dítě svěřeno do péče stěžovatelky, otcí bylo přiznáno právo na styk s ním a byly stanoveny podmínky, za nichž mohla stěžovatelka vycestovat z USA. Oba rodiče později obnovili společné soužití a pečovali o dítě společně.

8. Dne 19. června 2016 rodina odcestovala do České republiky. Stěžovatelka tvrdí, že měli v úmyslu se tam na delší dobu usadit, neboť dítě trpělo zdravotními problémy a v USA bylo obtížné zajistit mu dostatečné zdravotní pojištění. Podle otce se jednalo pouze o dočasnou návštěvu, neboť rodina měla zakoupené zpáteční letenky na září 2016. Otec nakonec na podzim roku 2016 odcestoval z České republiky sám a vrátil se do USA.

9. V květnu 2017 se otec nakrátko vrátil do České republiky a požádal Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí („Úřad“) o zprostředkování styku s dcerou.

I. NÁVRATOVÉ ŘÍZENÍ

10. Dne 25. srpna 2017 otec podal u Městského soudu v Brně žádost o navrácení dítěte do Spojených států amerických. Tvrdil, že dcera byla protiprávně přemístěna ve smyslu Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25. října 1980 („Haagská úmluva“).

11. Dne 6. října 2017 městský soud žádost zamítl. Nejprve dospěl k závěru, že ke dni 16. září 2016 bylo obvyklé bydliště dítěte ve Spojených státech amerických, kde o ně oba rodiče společně pečovali, a že stěžovatelka dceru neoprávněně zadržela v České republice. Z chování otce, včetně časového odstupu, s jakým podal žádost o navrácení, a z nezájmu o dítě však dovodil, že se otec se zadržením dítěte v České republice smířil ve smyslu čl. 13 písm. a) Haagské úmluvy. Vzhledem k tomuto závěru soud nepovažoval za nutné zabývat se otázkou vážného nebezpečí, že bude dítě vystaveno fyzické nebo duševní újmě.

12. Na základě odvolání otce Krajský soud v Brně dne 9. ledna 2018 výše uvedený rozsudek změnil a stěžovatelce nařídil ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci rozsudku učinit opatření k navrácení dítěte do USA za podmínky, že otec splní několik záruk majících za cíl bezproblémový návrat dítěte (*soft landing*). Otcí bylo tedy uloženo vyhledat a zaplatit stěžovatelce s dítětem samostatné bydlení, zakoupit jim letenky, složit na bankovní účet stěžovatelky výživné na dobu šesti měsíců a zdržet se odnětí dítěte z faktické péče stěžovatelky do doby, než o této otázce rozhodnou soudy v USA.

Podle krajského soudu se výjimka podle ustanovení čl. 13 písm. a) Haagské úmluvy na skutkový stav projednávané věci nevztahovala. Vzhledem k důkazům o snaze otce zůstat s dítětem v kontaktu nebylo možno považovat za prokázané, že souhlasil s přesunem místa obvyklého bydliště dítěte do České republiky, a to ani navzdory skutečnosti, že řízení o navrácení dítěte zahájil až v srpnu 2017. Pokud jde o čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, soud dospěl k závěru, že návrat by dítě nevystavil fyzické nebo duševní újmě ani by je jiným způsobem neuvedl do nesnesitelné situace, neboť se očekávalo, že se stěžovatelka vrátí do USA spolu s ním, a otec jim měl zajistit vhodné bydlení. Krajský soud zejména konstatoval, že dítě již netrpí febrilními křečemi, pediatrická péče a léčba dostupné v USA jsou na obdobné úrovni jako v České republice a otec prokázal, že dítě má uzavřeno zdravotní pojištění pokrývající potřebnou péči. Pokud šlo o tvrzení stěžovatelky, že dítě neovládá anglický jazyk, soud konstatoval, že vzhledem k nízkému věku se bude schopno bez obtíží přizpůsobit a jazyk se naučit.

K námitce stěžovatelky, že se dítě v České republice již dobře adaptovalo, soud uvedl, že dle čl. 12 odst. 1 a 2 Haagské úmluvy by tato okolnost byla důvodem pro rozhodnutí o nenavrácení dítěte jen v případě, že by návratové řízení bylo zahájeno po uplynutí jednoho roku od protiprávního zadržení dítěte, což se však v daném případě nestalo.

13. Dne 28. února 2018 stěžovatelka podala ústavní stížnost a současně návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku o navrácení do rozhodnutí o stížnosti, jemuž Ústavní soud dne 15. března 2018 vyhověl.

14. Ústavní soud usnesením sp. zn. I. ÚS 735/18 ze dne 11. prosince 2018 ústavní stížnost stěžovatelky odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. Konstatoval, že jednání stěžovatelky představovalo protiprávní zadržení a že návrh na navrácení dítěte byl podán do jednoho roku, což znamenalo, že soudy byly povinny nařídít navrácení dítěte bez ohledu na to, zda se s novým prostředím šžilo. Potvrdil také závěr, že chování otce nebylo možno vykládat jako souhlas s dlouhodobým pobytem dítěte v České republice.

K výjimce zakotvené v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy Ústavní soud uvedl, že vážné nebezpečí nelze spatřovat v pouhých odlišnostech v životních podmínkách (dostupné bydlení, zdravotní pojištění)

v obou státech, a to i kdyby navrácení znamenalo zhoršení těchto podmínek. Krajský soud se v projednávané věci zabýval zdravotním stavem dítěte, jakož i jinými možnými problémy a neshledal žádné vážné nebezpečí ve smyslu výše uvedeného ustanovení. Kromě toho stanovil otcí dítěte záruky, které byly výlučně ve prospěch stěžovatelky a dítěte a nebyly nevykonatelné, nelogické či svévolné.

II. VÝKON ROZSUDKU O NAVRÁCENÍ DÍTĚTE

15. Dne 20. prosince 2018 podal otec k městskému soudu návrh na výkon návratového rozhodnutí, které nabylo vykonatelnosti dne 13. prosince 2018 po vydání usnesení Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2018.

16. Dne 15. ledna 2019 stěžovatelka podala návrh na odklad a zastavení výkonu rozhodnutí. Tvrdila, že otec neposkytl požadované záruky a že v mezidobí došlo ke změně okolností; v této souvislosti předložila nové důkazy týkající se důsledků navrácení dítěte pro jeho duševní zdraví a vývoj.

17. Dne 27. února 2019 městský soud zamítl otcův návrh s odůvodněním, že nesplnil povinnost zajistit stěžovatelce a dítěti vhodné bydlení, která mu byla uložena rozsudkem o navrácení ze dne 9. ledna 2018. Také návrh stěžovatelky ze dne 15. ledna 2019 byl zamítnut. Oba rodiče podali odvolání.

18. Dne 27. května 2019 Úřad, ustanovený dítěti jako kolizní opatrovník, zorganizoval mimosoudní mediační jednání s oběma rodiči a mimo jiné je poučil o tom, že soud může přistoupit k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte z jejich péče. Následně Úřad navrhl zamítnout otcův návrh na výkon rozhodnutí, přičemž mimo jiné uvedl, že otec má v úmyslu podat ve Spojených státech amerických na stěžovatelku trestní oznámení, což by jí znemožnilo pečovat o dítě, a že je v rozporu s nejlepším zájmem pětiletého dítěte, aby bylo po třech letech života v České republice a bez jakýchkoli přípravných opatření navraceno do neznámého prostředí.

19. Krajský soud na jednáních konaných ve dnech 23. dubna a 28. května 2019 posoudil řadu listin vztahujících se k povinnosti otce zajistit vhodné bydlení. Z příslušného protokolu vyplývá, že soud vzal na vědomí obsah několika listin týkajících se zdravotního stavu dítěte, které byly založeny ve spisu, ale některé další písemné důkazy nepřipustil.

20. Dne 4. června 2019 Krajský soud v Brně vyhověl odvolání otce a změnil usnesení městského soudu tak, že nařídil výkon svého rozsudku o navrácení. Spokojil se s prohlášením otce učiněným před soudem, že neodejme dítě z péče stěžovatelky, a akceptoval nájemní smlouvu uzavřenou otcem jako nájemcem. Konstatoval, že za situace, kdy se stěžovatelka odmítla podrobit rozsudku o navrácení a neposkytla otcí za tím účelem součinnost, takže otec neznal s jistotou termín návratu, a tedy ani datum, od kdy musí být bydlení k dispozici, bylo spravedlivé poskytnout mu větší časový prostor pro předložení dalších důkazů a vysvětlení, což otec učinil tím, že krajskému soudu předložil nájemní smlouvu uzavřenou svým jménem a doklad o zaplacení šestiměsíčního nájemného. Další prokazování zajištění záruk ze strany otce, tj. nájemní smlouvy uvádějící stěžovatelku jako dalšího nájemce nebo jiné formální listiny prokazující závazek vlastníka bytu poskytnout stěžovatelce a její dceři po příjezdu bydlení, postrádalo smysl, neboť tyto předpokládaly situaci, kdy se stěžovatelka návratovému rozhodnutí dobrovolně podrobí. Jelikož tak neučinila a bránila efektivnímu výkonu rozhodnutí, nezbylo než přikročit k odnětí dítěte a jeho předání otcí, jak stanovil návratový rozsudek.

Co se týče nejlepšího zájmu dítěte a existence důvodů pro jeho nenavrácení podle článku 13 Haagské úmluvy, soud odkázal na předchozí řízení a na odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2018 a zopakoval, že v nejlepším zájmu dítěte je jeho urychlený návrat do Spojených států amerických. Soud měl za to, že námitky stěžovatelky směřují především proti věcné správnosti rozsudku o navrácení, a proto konstatoval, že jeho úkolem ve vykonávacím řízení je pouze zjistit, zda je rozsudek pravomocný a zda oba rodiče splnili povinnosti tímto rozsudkem uložené, nikoli posuzovat, zda je vykonávané rozhodnutí věcně správné, přezkoumávat okolnosti vedoucí k jeho vydání ani nařizovat zpracování znaleckého posudku o zdravotním stavu dítěte. V projednávané věci nebyly dány důvody pro odklad či zastavení výkonu rozhodnutí, neboť nové lékařské a psychologické zprávy předložené stěžovatelkou (viz § 19 výše) nenaznačovaly, že by se situace dítěte od jejího posouzení v návratovém řízení změnila; další stěžovatelkou navrhované posudky byly považovány za nadbytečné. Soud rovněž konstatoval, že nejsou žádné informace o zahájení trestního stíhání stěžovatelky pro únos ve Spojených státech amerických, a apeloval na otce, aby se zdržel kroků k jeho zahájení.

21. Téhož dne stěžovatelka podala nový návrh na odklad výkonu rozsudku o navrácení a zastavení vykonávacího řízení.

22. Dne 14. června 2019 Úřad uspořádal případovou konferenci s cílem projednat praktické otázky související s návratem dítěte. Přestože byli rodiče upozorněni na možnost nuceného odnětí dítěte, nedospěli k dohodě. Podle stěžovatelky bylo doporučeno provést před návratem dítěte přípravná opatření, která však otec neakceptoval.

23. Z úředního záznamu ze dne 27. června 2019 vyplývá, že s právním zástupcem otce byl telefonicky dohodnut termín výkonu rozhodnutí na 1. července 2019. Průběh výkonu byl projednán s Úřadem (opatrovníkem dítěte) a byla vyžádána součinnost policie.

24. Dne 1. července 2019 byl rozsudek o navrácení vykonán odnětím dítěte stěžovatelce a jeho předáním otci, kterému bylo sděleno, že je v nejlepším zájmu dítěte, aby se vrátilo do USA společně s matkou. Následujícího dne došlo před americkým velvyslanectvím v Praze mezi matkou, otcem a dítětem k incidentu, který natočila média pozvaná otcem. Právní zástupce otce informoval Úřad, že se matka pokusila dítě násilím odejmout, což stěžovatelka popřela. Úřad později kontaktoval právní zástupce rodičů a požádal je, aby se pokusili přimět rodiče k uklidnění situace.

25. Dne 2. července 2019 podala stěžovatelka ústavní stížnost proti usnesení ze dne 4. června 2019, v níž se dovolávala zejména nejlepšího zájmu dítěte, jeho i svého práva na soukromý a rodinný život a práva na spravedlivý proces. Tvrdila, že krajský soud se nezabýval správností a vykonatelností návratového rozhodnutí, zejména pokud šlo o záruky, které otec řádně neposkytl, neboť jím předložená nájemní smlouva vykazovala řadu formálních nedostatků.

26. Dne 3. července 2019 městský soud zastavil řízení o návrhu stěžovatelky ze dne 4. června 2019 (viz § 21 výše), neboť rozhodnutí o navrácení již bylo vykonáno. Toto usnesení v následném odvolacím řízení dne 1. listopadu 2019 potvrdil krajský soud.

27. Ústavní soud usnesením sp. zn. I. ÚS 2160/19 ze dne 16. července 2019 odmítl ústavní stížnost stěžovatelky ze dne 2. července 2019 jako zjevně neopodstatněnou. Odkázal při tom na své dřívější usnesení (viz § 14 výše) a shledal, že námitky stěžovatelky byly řádně posouzeny. Potvrdil názor krajského soudu, že ve vykonávacím řízení nelze přezkoumávat vykonávané rozhodnutí samotné, nebyly dány důvody pro zastavení řízení a že otec splnil záruky, které mu uložily soudy v návratovém řízení. Nadto konstatoval, že daná situace byla vyvolána neschopností rodičů dohodnout se a že je nezbytné situaci dítěte stabilizovat. S poukazem na Haagskou úmluvu Ústavní soud uzavřel, že otázku úpravy péče o dítě budou řešit soudy ve Spojených státech amerických až po jeho návratu do státu jeho obvyklého bydliště.

III. DALŠÍ VÝVOJ PŘÍPADU VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH

28. Dne 4. července 2019 se otec s dítětem vrátili do Spojených států amerických a dne 10. července 2019 za nimi přicestovala i stěžovatelka. Stěžovatelka uvádí, že pro sebe a dítě neměla zajištěno bydlení a byla nucena si sama pronajmout byt.

29. Podle vlády Úřad kontaktoval otce s cílem zjistit místo jeho pobytu ve Spojených státech amerických a zprostředkovat styk mezi stěžovatelkou a dítětem a opakovaně vyzýval oba rodiče ke spolupráci. Dne 9. srpna 2019 opatrovník vypracoval souhrnnou zprávu pro účely soudního řízení v USA (viz následující odstavce), kterou český konzul předal spolu s osvědčením o právních důsledcích rozhodnutí o navrácení dítěte právnímu zástupci stěžovatelky ve Spojených státech.

30. Dne 9. července 2019 vydal obvodní soud (*district court*) ve Spojených státech dočasné ochranné opatření, kterým dítě prozatímně svěřil do péče otce, a to zejména s ohledem na jednání stěžovatelky před americkým velvyslanectvím (viz § 24 výše), které považoval za formu psychického zneužívání dítěte. Stěžovatelce byl nicméně umožněn kontakt s dítětem pomocí telekomunikačních prostředků.

31. Platnost předběžného ochranného opatření zanikla rozhodnutím okresního soudu (*county circuit court*) vydaným na jednání dne 28. srpna 2019, kterým byl zrušen zákaz osobního styku matky s dítětem.

32. Na jednání před okresním soudem dne 9. září 2019 bylo dítě prozatímně svěřeno do péče otce a stěžovatelce bylo povoleno je navštěvovat několikrát týdně pod dohledem sociálního pracovníka, avšak bez možnosti přenocování. Podle stěžovatelky se tyto návštěvy mohly uskutečnit jen občas, neboť k přítomnosti sociálního pracovníka bylo zapotřebí souhlasu otce, který nespolupracoval; jednání ve věci svěření do péče bylo kromě toho na žádost otce několikrát odročeno a další termín byl stanoven až na prosinec 2021.

33. Po fyzickém střetu obou rodičů, k němuž došlo dne 28. srpna 2019 v mateřské škole, podal otec dítěte na stěžovatelku trestní oznámení pro napadení. Další trestní stíhání pro podezření z domácího násilí bylo zahájeno v souvislosti s incidentem ze dne 2. července 2019 (viz § 24 výše). Stěžovatelka uvádí, že otec na ni podal trestní oznámení pro únos dítěte, což však vláda na základě informací získaných od příslušného soudce ve Spojených státech prostřednictvím Mezinárodní haagské sítě soudců popřela. Podle posledních informací poskytnutých stěžovatelkou byla stěžovatelka v létě 2021 soudy ve Spojených státech zproštěna obvinění z napadení.

PŘÍSLUŠNÝ PRÁVNÍ RÁMEC

34. Na vnitrostátní úrovni je řízení o navrácení nezletilého ve věcech mezinárodních únosů dětí upraveno v ustanoveních § 478 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.). Zejména § 489 odst. 2 stanoví, že soud může v rozhodnutí podmínit navrácení dítěte splněním přiměřených záruk navrhovatelem.

HAAGSKÁ ÚMLUVA ZE DNE 25. ŘÍJNA 1980 O OBČANSKOPRÁVNÍCH ASPEKTECH MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ

35. Příslušná ustanovení Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí znějí:

„Smluvní státy této Úmluvy,

pevně přesvědčeny, že ve věcech péče o děti mají zájmy dětí prvořadou důležitost,

prejíce si chránit děti mezinárodní úpravou před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a stanovit postupy k zajištění jejich bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, jakož i zajistit ochranu práva styku s nimi,

se za tímto účelem rozhodly uzavřít úmluvu a dohodly se na těchto ustanoveních (...)

Článek 1

Předměty této úmluvy jsou:

a) zajistit bezodkladný návrat dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě,

b) zajistit, aby práva týkající se péče o dítě a styku s ním podle právního řádu jednoho smluvního státu byla účinně respektována v ostatních smluvních státech. (...)

Článek 3

Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže:

a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,

b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení.

Právo péče o dítě uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.

Článek 4

Úmluva se bude vztahovat na každé dítě, které mělo své obvyklé bydliště ve smluvním státě bezprostředně před porušením práva péče o ně nebo styku s ním. Úmluvy se nepoužije, pokud dítě dosáhlo věku šestnácti let.

Článek 5

Pro účely této Úmluvy:

a) „právo péče o dítě“ zahrnuje práva vztahující se k péči o osobu dítěte a zejména právo určit místo pobytu dítěte,

b) „právo styku s dítětem“ zahrnuje právo odvést dítě na omezenou dobu do jiného místa, než je obvyklé bydliště dítěte. (...)

Článek 11

V řízení o navrácení dětí budou soudní nebo správní orgány smluvních států jednat urychleně.

Nerozhodne-li příslušný soudní nebo správní orgán do šesti týdnů od zahájení řízení, navrhovatel nebo ústřední orgán dožádaného státu, bez návrhu nebo na návrh ústředního orgánu dožadujícího státu, může žádat o sdělení důvodů odkladu. (...)

Článek 12

Jestliže dítě bylo protiprávně přemístěno nebo zadrženo podle článku 3 a v den zahájení řízení před soudním nebo správním orgánem smluvního státu, v němž dítě je, uplynulo období kratší jednoho roku ode dne protiprávního přemístění nebo zadržení, nařídí příslušný orgán bezodkladné navrácení dítěte.

Neprokáže-li se, že dítě se sžilo se svým novým prostředím, soudní nebo správní orgán nařídí navrácení dítěte, i když řízení začalo po uplynutí období jednoho roku uvedeného v předcházejícím odstavci.

Má-li soudní nebo správní orgán dožádaného státu důvod se domnívat, že dítě bylo přemístěno do jiného státu, může zastavit řízení nebo zamítnout návrh na navrácení dítěte.

Článek 13

Bez ohledu na ustanovení předcházejícího článku není soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že:

a) osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením, nebo

b) je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

Soudní nebo správní orgán může také odmítnout nařídít návrat dítěte, zjistí-li se, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.

Při hodnocení okolností uvedených v tomto článku soudní a správní orgány musí přihlídnout k informacím týkajícím se sociálního postavení dítěte poskytnutým ústředním orgánem nebo jiným příslušným orgánem obvyklého bydliště dítěte.“

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

36. Stěžovatelka namítá, že české soudy nařídily výkon rozhodnutí o navrácení její dcery do Spojených států amerických v rozporu s právem stěžovatelky na respektování jejího rodinného života podle článku 8 Úmluvy.

37. Stěžovatelka dále s odkazem na článek 6 Úmluvy tvrdí, že její věc byla fakticky rozhodnuta na jediném stupni řízení (o odvolání), soudy se jejími návrhy a důkazy řádně nezabývaly nebo je

nepřipustily, nebylo zohledněno stanovisko opatrovníka dítěte, rozhodnutí o navrácení dítěte nebylo ve vykonávacím řízení přezkoumáno a nebyly splněny záruky v tomto rozhodnutí uložené.

38. Soud připomíná, že již dříve rozhodl, že ačkoli článek 8 výslovně nestanoví žádné procesní požadavky, rozhodovací proces vedoucí k opatřením zasahujícím do práv musí být spravedlivý a musí v něm být náležitě respektovány zájmy chráněné článkem 8 (viz kromě mnoha jiných zdrojů *Kutzner proti Německu*, č. 46544/99, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 56).

39. Soud, jemuž přísluší provádět právní kvalifikaci skutkových okolností případu, je toho názoru, že všechny stěžovatelkou vznesené námitky, pokud nastolují otázky z hlediska Úmluvy, je třeba posoudit jako součást její hlavní stížnostní námitky na poli článku 8 Úmluvy (viz *mutatis mutandis Macready proti České republice*, č. 4824/06 a 15512/08, rozsudek ze dne 22. dubna 2010, § 41). Toto ustanovení zní:

„1. Každý má právo na respektování svého (...) rodinného života.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. K přijatelnosti

40. Vláda namítá, že pokud jde o stížnostní námitky směřující proti řízení o navrácení, v němž byly vnitrostátní soudy povolány přezkoumat námitky stěžovatelky vztahující se k výjimkám z pravidla návratu podle článku 13 Haagské úmluvy, byla stížnost podána po uplynutí šestiměsíční lhůty, neboť řízení bylo skončeno usnesením Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2018 (viz § 14 výše). Přestože spolu řízení o návratu a řízení o výkon rozhodnutí úzce souvisela, stěžovatelka měla předpokládat, že po výše uvedeném usnesení Ústavního soudu bude rozsudek o navrácení skutečně vykonán.

41. Stěžovatelka potvrzuje, že porušení svých práv nespátřuje v závěrech vnitrostátních soudů v řízení o navrácení a že její stížnost směřuje především proti řízení o výkon rozhodnutí, nicméně tvrdí, že obě řízení byla úzce spjata a navzájem souvisela a je třeba na ně nahlížet jako na jeden celek. Tím spíše, že krajský soud se výjimkami podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy v řízení o navrácení nezabýval, a měl je tedy náležitě posoudit v řízení o výkon rozhodnutí v rámci rozhodování, zda byly uloženy záruky splněny.

42. Soud konstatuje, že stěžovatelka nenapadá rozsudek o navrácení jako takový, nýbrž závěr soudů o jeho vykonatelnosti učiněný ve vykonávacím řízení. Zaměřil se proto na řízení o výkon rozhodnutí, které bylo skončeno usnesením Ústavního soudu ze dne 16. července 2019 (viz § 27 výše) a ve vztahu k němuž byla stížnost podána včas; zhodnotil při tom, zda vnitrostátní soudy provedly dostatečné posouzení výkonu rozhodnutí a jeho důsledků.

43. Soud dále konstatuje, že tato stížnostní námitka není zjevně neopodstatněná a ani z jiných důvodů uvedených v článku 35 Úmluvy není nepřijatelná. Musí tedy být prohlášena za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

1. Tvrzení účastníků řízení

44. Stěžovatelka podotýká, že otec dítěte podal návrh na navrácení až více než po 11 měsících, což mělo samo o sobě postačovat k použití čl. 13 písm. a) Haagské úmluvy a k zamítnutí návrhu z důvodu uplynulé doby. Soudy podle jejího názoru nezohlednily nejlepší zájem dítěte a uplatnily zjednodušující přístup, podle něhož je třeba vyhovět každému návrhu podanému v jednoroční lhůtě.

45. Stěžovatelka tvrdí, že k porušení článku 8 došlo zejména v důsledku skutečnosti, že Krajský soud v Brně, jehož usnesení byla v dané věci rozhodující, se výjimkami stanovenými v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy nikdy skutečně nezabýval a toto ustanovení vyložil značně zužujícím způsobem. Stěžovatelka uvádí, že jelikož soud v rozhodnutí o navrácení (viz § 12 výše) tuto otázku neposoudil, neboť předpokládal, že se stěžovatelka vrátí spolu s dítětem do Spojených států amerických a využije záruky stanovené otci, očekávala, že se těmito skutečnostmi bude zabývat v rámci řízení o výkon rozhodnutí; soud se však v tomto řízení omezil pouze na konstatování, že u rozhodnutí o navrácení se presumuje jeho správnost (viz § 20 výše). Stěžovatelka je přesvědčena, že soud se měl zabývat novými

důkazy předloženými společně s jejími návrhy na odklad výkonu rozhodnutí o navrácení, a to bez ohledu na omezení daná ve vykonávacím řízení. Tyto důkazy, jež se mimo jiné týkaly původního záměru rodiny zůstat v České republice po delší dobu, jiných zdravotních a vývojových problémů dítěte, než byly febrilní křeče, a prostředí, do něhož mělo být dítě navraceno, podle názoru stěžovatelky dokládaly, že otázka protiprávního zadržení dítěte byla značně sporná a že rozhodnutí o navrácení bylo nesprávné. Výše uvedené důkazy však byly bez náležitého zhodnocení zamítnuty (viz zejména § 19 výše), jakož i příslušné stěžovatelčiny návrhy (viz § 16 a 26 výše), čímž došlo k porušení jejích práv podle článku 8.

46. Stěžovatelka dále viní otce a české soudy z průtahů, které měly za následek, že byla nucena žít s dcerou v nejistotě a že dítě bylo nakonec navraceno do Spojených států amerických po třech letech života v České republice. Popírá, že odmítla odcestovat do Spojených států amerických společně s dcerou, a tvrdí, že byla ochotna se do USA vrátit, ale pouze po splnění příslušných záruk. Otec dítěte ji však v tomto ohledu nikdy nepožádal o součinnost ani se nezúčastnil žádných mimosoudních jednání. Následně nepředložil žádný věrohodný důkaz o zajištění samostatného bydlení pro stěžovatelku a dceru, např. řádnou nájemní smlouvu. Rozsudek o navrácení se tak podle názoru stěžovatelky neměl stát vykonatelným. Stěžovatelka podotýká, že její pochybnosti ohledně záruk se ukázaly jako opodstatněné, neboť po příjezdu do USA zjistila, že bydlení jí nebylo zajištěno.

47. Pokud jde o situaci po návratu dítěte do USA, stěžovatelka uvádí, že zpočátku neměla žádné informace o místě jeho pobytu a později jí byly povoleny pouze návštěvy pod dohledem a bez možnosti přenocování, které se navíc mohly uskutečnit jen zřídka (viz § 32 výše). Rozhodujícím faktorem, na jehož základě soudy ve Spojených státech svěřily dítě dočasně do péče otci, byl podle stěžovatelky rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. ledna 2018, který tyto soudy mylně považovaly za rozhodnutí o svěřeni do péče; dle názoru stěžovatelky tak žalovaný stát odpovídá za následky vzniklé ve Spojených státech amerických v důsledku rozhodnutí tamních vnitrostátních soudů. Stěžovatelka dále tvrdí, že soudy ve Spojených státech dítě nikdy nevyslechly a nikdy nebylo provedeno šetření v domácnosti otce; dítě údajně trpí špatným zdravotním stavem, vykazuje známky traumatu, otec mu neposkytuje řádnou péči a brání mu ve školní docházce.

48. Vláda připomíná, že námitky stěžovatelky týkající se výjimek z pravidla o navrácení mohly být posouzeny pouze v řízení o navrácení, nikoli v řízení o výkon rozhodnutí, kdy soud není oprávněn přezkoumávat rozhodnutí o navrácení z hlediska věcné správnosti. Změna podstatných okolností sice může být výjimečně důvodem pro nevykonání pravomocného rozsudku, Soud se však musí přesvědčit, že tato změna nebyla důsledkem skutečnosti, že stát neučinil veškerá opatření, která lze přiměřeně očekávat, aby výkon rozhodnutí o navrácení umožnil (vláda cituje věci *Sylvester proti Rakousku*, č. 36812/97 a 40104/98, rozsudek ze dne 24. dubna 2003, § 63; a *Makhmudova proti Rusku*, č. 61984/17, rozsudek ze dne 1. prosince 2020, § 68).

49. V projednávané věci krajský soud v řízení o navrácení posoudil odlišně od městského soudu otázku existence výjimky podle čl. 13 písm. a) Haagské úmluvy a dospěl k závěru, že otec nesouhlasil ani se nesmířil se zadržením dítěte (viz § 12 výše). Stěžovatelka s odkazem na čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy tvrdila, že bydlení pro ni a dítě v USA není adekvátní, dítě neovládá anglický jazyk, přivyklo životu v České republice a jeho zdravotní stav je špatný. Městský soud sice nepovažoval za nutné se těmito námitkami zabývat (viz § 11 výše), nicméně krajský soud dospěl k závěru, že dítě neutrpí v případě návratu do USA společně se stěžovatelkou (která měla rovněž americké občanství) žádnou újmu, již netrpí febrilními křečemi, nelze očekávat vážné problémy s jeho adaptací, neboť jsou mu pouhé čtyři roky, a že otázka bydlení bude vyřešena zárukami uloženými otci. Námitky stěžovatelky tedy byly důkladně posouzeny, byla provedena celá řada důkazů a krajský soud své závěry náležitě odůvodnil, v souladu s procesními požadavky článku 8 Úmluvy.

50. Vláda dále podotýká, že krajský soud podmínil navrácení dítěte poskytnutím několika záruk ze strany otce majících za cíl jeho bezproblémový návrat (*soft landing*), včetně zajištění samostatného bydlení pro stěžovatelku a dítě. V řízení o výkon rozhodnutí stěžovatelka zejména namítala, že otec nesplnil záruku bydlení, neboť neprokázal, že jejím jménem uzavřel platnou nájemní smlouvu. Krajský soud k této otázce nařídil dvě jednání (viz § 19 výše). Konstatoval, že výše uvedená povinnost se vztahovala pouze na případ, že se stěžovatelka vrátí do Spojených států amerických společně s dcerou, a nakonec připustil, že za situace, kdy stěžovatelka nespolupracuje a odmítá návrat do USA, je pochopitelné, že otec dítěte její osobu do nájemní smlouvy neuvedl (viz § 20 výše). Vláda je proto přesvědčena, že krajský soud učinil dostatečná zjištění k prokázání skutečnosti, že v USA byly

přesvědčivě poskytnuty přiměřené záruky a hmatatelná ochranná opatření. Dále u dítěte neshledal změny zdravotního stavu, které by mu bránily v návratu. Ze všech těchto důvodů nařídil výkon svého rozhodnutí o navrácení, o němž měl za to, že je v nejlepším zájmu dítěte, a apeloval na otce, aby se zdržel podání trestního oznámení na stěžovatelku (viz § 20 *in fine* výše).

51. Vláda konstatuje, že stěžovatelka odmítla navrátit dceru dobrovolně, přestože byla opakovaně upozorněna na možnost jejího nuceného odnětí, a současně nepředložila žádné důkazy o tom, že by dítěti hrozilo nebezpečí vážné újmy. Proto bylo nutné předat dítě otci za součinnosti policie a opatrovníka dítěte (viz § 23–24 výše). Podle vlády byly stěžovatelka s dcerou toho dne převezeny na psychiatrické oddělení nemocnice, kde sociální pracovníci úspěšně připravili dítě na odjezd s otcem. Vláda dodává, že nenese odpovědnost za skutečnosti, které nastaly po návratu dítěte do Spojených států amerických.

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

52. Relevantní zásady vztahující se k právu na respektování rodinného života a pozitivních závazků státu plynoucích z článku 8 Úmluvy v případech týkajících se navrácení dítěte podle Haagské úmluvy jsou shrnuty v rozsudku *X proti Lotyšsku* (č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 92–108).

53. Pro účely nyní projednávané věci Soud zejména konstatuje, že velký senát dospěl k závěru, podle něhož lze dosáhnout harmonického výkladu Evropské úmluvy a Haagské úmluvy za dodržení následujících dvou podmínek. Zaprvé, faktory, které mohou odůvodnit uplatnění výjimek z pravidla bezodkladného návratu dítěte zakotvených v článku 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, budou vnitrostátními soudy důkladně zváženy, a to zejména tehdy, upozorní-li na ně některý z účastníků řízení. Vnitrostátní soud poté musí o těchto skutečnostech rozhodnout a své rozhodnutí dostatečně odůvodnit tak, aby Soud mohl ověřit, zda byly uvedené otázky účinně posouzeny. Zadruhé, tyto faktory musí být posouzeny ve světle požadavků vyplývajících z článku 8 Úmluvy. Velký senát rovněž zdůraznil, že jelikož preambule Haagské úmluvy upravuje navrácení dítěte do „státu jeho obvyklého bydliště“, soudy se musí přesvědčit o tom, že v zemi návratu jsou skutečně k dispozici odpovídající záruky a že v případě, že je jim známa existence rizika, byla přijata ochranná opatření (tamtéž, § 106–108).

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

54. Za konkrétních okolností projednávané věci není Soud povolán přezkoumat řízení, jež předcházelo vydání rozsudku o navrácení, nýbrž pouze následné vykonávací řízení, v němž vnitrostátní soudy dospěly k závěru o vykonatelnosti rozsudku (viz § 42 výše).

55. Soud v tomto ohledu také zdůrazňuje, že řada otázek nastolených stěžovatelkou v průběhu řízení o výkon rozhodnutí před městským soudem byla nebo mohla být vznesena již v návratovém řízení završeném usnesením Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2018 (viz § 14 výše). Platí to zejména pro tvrzení stěžovatelky týkající se uplatnění výjimek podle článků 12 a 13 Haagské úmluvy. Změna rozhodných skutečností v době mezi vydáním návratového rozhodnutí a jeho výkonem může skutečně být důvodem pro nové posouzení (viz *Sylvester proti Rakousku*, cit. výše, § 63; *Makhmudova proti Rusku*, cit. výše, § 68). Avšak pouhá skutečnost, že vnitrostátní procesní právo konkrétně v řízení podle Haagské úmluvy neumožňovalo stěžovatelce dosáhnout přezkoumání závěrů městského soudu přijatých k těmto otázkám v návratovém řízení v následném řízení o výkon rozhodnutí, sama o sobě nenastoluje otázky na poli článku 8 Úmluvy.

56. Soud podotýká, že v návratovém řízení bylo prokázáno, že stěžovatelka při zadržení své dcery v České republice jednala „protiprávně“ ve smyslu Haagské úmluvy (viz § 11 výše). Nadto byl učiněn závěr, že se v dané věci neuplatní žádná z výjimek stanovených v článcích 12 a 13 Haagské úmluvy. Když se tedy stěžovatelka nepodrobila pravomocnému rozsudku o navrácení dobrovolně, a otec proto zahájil řízení o výkon rozhodnutí, vykonávací soudy byly povinny provést řízení o výkon rozhodnutí upravené vnitrostátním právem.

57. Soud dále konstatuje, že Krajský soud v Brně při nařízení navrácení dítěte do Spojených států amerických vycházel v souladu s tvrzením účastníků řízení z předpokladu, že stěžovatelka odcestuje spolu s dcerou; nic nenasvědčovalo tomu, že by návrat za těchto okolností vystavil dítě tělesné

nebo psychické újmě nebo že by je uvedl do nesnesitelné situace. Aby soud rozptýlil obavy stěžovatelky ohledně bytové situace a dřívějšího chování otce, nařídil otci zajistit stěžovatelce a její dceři vhodné samostatné bydlení, čímž splnil povinnost přijmout hmatatelná ochranná opatření (viz *X proti Lotyšsku*, cit. výše, § 93–108).

58. Z informací obsažených ve spisu neplyne, že by stěžovatelka v následném řízení o výkon rozhodnutí předložila relevantní a objektivní důvody svého rozhodnutí nevrátit se do Spojených států amerických spolu s dcerou, které dala najevo až po skončení návratového řízení. Svůj postoj vysvětlila pouze tvrzením, že otec dítěte nesplnil záruku bydlení (viz § 16 a 46 výše), které krajský soud po zhodnocení důkazů odmítl. Považoval v tomto směru za dostačující, že otec předložil nájemní smlouvu uzavřenou svým jménem, neboť usoudil, že za situace, kdy se stěžovatelka odmítá vrátit do Spojených států amerických a neposkytuje otci součinnost, je pochopitelné, že ji otec do nájemní smlouvy neuvedl (viz § 19–20 výše). Soud v této souvislosti podotýká, že stěžovatelka nejen několik let ve Spojených státech amerických žila, ale získala i tamní občanství (viz § 5–8 výše). Navíc se ukazuje, že se po odjezdu otce a dcery vrátila do Spojených států amerických a našla si tam vlastní bydlení (viz § 28 výše).

59. Soud v tomto ohledu dále odkazuje na svůj rozsudek ve věci *Maumousseau a Washington proti Francii* (č. 39388/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 69), v němž uvedl, že cílem Haagské úmluvy je zabránit tomu, aby rodič-únosce mohl plynutím času, které je v jeho prospěch, legitimizovat faktickou situaci, kterou jednostranně vyvolal. Vnitrostátní orgány v uvedené věci zejména zdůraznily, že matka, ačkoli tvrdila opak, mohla dceru doprovodit do státu jejího obvyklého bydliště a domáhat se svých práv tam. Tento faktor Soud považoval za klíčový, neboť matka měla na území dotyčného státu neomezený přístup a mohla zahájit řízení před příslušnými soudy v tomto státě (tamtéž, § 74).

60. Soud se stěžovatelkou souhlasí v tom, že pojem nejlepšího zájmu dítěte by měl být v řízeních podle Haagské úmluvy předním hlediskem. Není však možné přehlížet, že jedním ze základních předpokladů tohoto pojmu je také okolnost, že dítě není odňato jednomu ze svých rodičů a zadržováno druhým rodičem, který je správně či mylně přesvědčen, že jeho právo k osobě dítěte je stejně důležité nebo důležitější (viz *Eskinazi a Chelouche proti Turecku*, č. 14600/05, rozhodnutí ze dne 6. prosince 2005).

61. V projednávané věci krajský soud v řízení o výkon rozhodnutí nakonec dospěl k závěru, že nejlepší zájem dítěte vyžaduje jeho neprodlené navrácení do Spojených států amerických. Konstatoval sice, že jelikož je rozsudek o navrácení pravomocný, nelze přezkoumat jeho věcnou správnost ani posuzovat okolnosti vedoucí k jeho vydání, nicméně s ohledem mimo jiné na předmět řízení a hodnocení Soudu (viz § 42 a 54 výše) nelze říci, že by krajský soud nezohlednil vývoj, k němuž došlo po vydání rozsudku nařizujícího navrácení dítěte. Z usnesení krajského soudu ze dne 4. června 2019 naopak plyne, že soud zhodnotil několik nových lékařských a psychologických zpráv předložených stěžovatelkou, ale učinil závěr, byť jen stručně, že z nich nevyplyvá žádná změna v situaci dítěte oproti době, kdy byla tato situace posuzována v návratovém řízení (viz § 20 výše).

62. Soud konečně podotýká, že způsob, jakým byl výkon rozsudku proveden (viz § 24 výše), byl převážně důsledkem trvalého odmítání stěžovatelky předat dítě otci dobrovolně, navzdory rozsudku soudu, který byl již více než šest měsíců vykonatelný, a chování stěžovatelky vůči otci. Ostatně i Ústavní soud České republiky v usnesení ze dne 16. července 2019 (viz § 27 výše) poukázal na neschopnost stěžovatelky a jejího manžela dospět k dohodě a stabilizovat situaci.

63. Za těchto okolností je Soud toho názoru, že posouzení tvrzení vznesených stěžovatelkou v řízení o výkon rozhodnutí ze strany vnitrostátních soudů splňovalo požadavky plynoucí z článku 8 Úmluvy a toto ustanovení nebylo rozhodnutím o výkonu navrácení její dcery porušeno.

64. K porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a sděleno písemně dne 12. května 2022 v souladu s čl. 77 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu.

Martina Keller

zástupkyně tajemníka

Síofra O'Leary

předsedkyně